

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmektedir.
This Project is funded by the European Union and the Council of Europe.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CEZA ADALET SİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ İHLALLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN YARGI MENSUPLARININ KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI ORTAK PROJESİ
STRENGTHENING THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM AND THE CAPACITY OF JUSTICE PROFESSIONALS ON PREVENTION OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN TURKEY

Kararların gerekçelendirilmesine ilişkin Yargıtay standartları

Dr. İhsan Baştürk
Yargıtay Üyesi

Ankara, 24 Haziran 2020

Sunum planı

- 1. Gerekçeli karar hakkının işlevi
- 2. Gerekçeli karar hakkının kapsamı
- 3. **Temyiz denetiminde gerekçe ve Yargıtay standartları**
- 4. Örneklerle İHAM- Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay perspektifi
- 5. Gerekçeli kararda ulaşılan yargıların olgulara dayanması gerekliliği (Örnekler)
- 6. Gerekçeli karar hakkının gerçekleştirilmesinde «adli kültür» faktörü
- **Sonuç yerine ...**

Gerekçeli karar (alma) hakkı

Fonksiyonu:
Adaletin
dağıtımının
denetlenebilmesi,

Tarafların
dinlendiklerinin
gösterilmesi,

Mahkemelere
güvenin
sağlanması yoluyla

Demokratik hukuk devleti
amacına ulaşma aracı

Gerekçeli karar hakkının işlevi

- **Gerekçe**, hükmün dayanaklarının, akla, bilime, hukuka ve davanın içeriğine uygun olarak açıklanmasıdır (Yargıtay Ceza Genel Kurulu-CGK)
- **Amaç**: Keyfiliği önlemek, tarafları tatmin etmek, sağlıklı bir denetime imkân sağlamak: Muhakemenin adil (dürüst) yargılanma ilkesine uygun gerçekleştirildiğini ortaya koymak.
- **Türk Milletinin kendi adına verilen kararları öğrenip denetleyebilmesi** ancak gerekçeli karar ile mümkün olabilecektir (AY md. 9).

Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca **demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması** için de gereklidir (AYM, Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§31,34).

Gerekçeli karar hakkının kapsamı

- **Tâbi olunan muhakeme evresi yönünden:**
- İlk derece mahkemesi kararlarında gerekçe
- Denetim muhakemesi (İstinaf ve temyiz) kararlarında gerekçe.
- + Soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcılığı karar ve işlemlerinde gerekçe.

- **Tâbi olan sùjeler yönünden:**
- Yargılama makamı (Mahkeme ve hakimlik kararları)
- + İddia makamı işlemleri (Tutuklama, arama talebi ... gibi)
- + Katılan ve savunma makamı işlemleri
- +(Gerekçeli talep ve işlemlerin **muhakemede yansıma etkisi** doğurması: Bir sonraki muhakeme işleminin gerekçesi yönünden katkı sağlaması)

Gerekçeli karar hakkının temel dayanakları -I

- Herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu (AY md. 36)
 - Sözleşmenin 6/1. maddesindeki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dahil olduğu,
 - * Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekliliği,
"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. (AY md. 141/3).
- İlave olarak:** AY md. 40, 125. CMK md. 170, 230. Avukatlık Kanunu md. 40.

Gerekçeli karar hakkının temel dayanakları - II

- **KURAL: Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar**
- Madde 230 – (1) Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir:
 - a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler.
 - !!! b) **Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi**; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi.
- c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi.
- d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.
- (2) Beraat hükmünün gerekçesinde, gösterilmesi gerekir.
- (3) Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, gösterilmesi gerekir.
- (4) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümlerin dışında başka bir karar veya hükmün verilmesi hâlinde bunun nedenleri gerekçede gösterilir.
- **YAPTIRIM: Hükmün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi hukuka kesin aykırılık sebebidir (CMK 289/1-g)**

İddianamenin düzenlenmesinde "gerekçe"

- **CMK Madde 170 – (2)** Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.
- **(3) Görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede;**
 - a) Şüphelinin kimliği,
 - b) Müdafii,
 - c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
 - d) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,
 - e) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
 - f) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,
 - g) Şikâyetin yapıldığı tarih,
 - h) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
 - i) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
- **j) Suçun delilleri,**
- k) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, **gösterilir.**
- **(4) İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır.**
- (5) İddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür.

Katılan ve savunma makamı işlemlerinde gerekçe (Avukatın ödevleri)

- Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde **özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek** ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler. (Avukatlık Kanunu md. 34)
- Müdafî ve katılan vekilince gerçekleştirilecek gerekçeli taleplerin **muhakemede yansıma etkisi**

Temyiz denetiminde gerekçe ve Yargıtay standartları

- A) Temyiz davasının açılmasında gerekçe sorunu (gerekçeli temyiz dilekçesi sunulması zorunluluğu) !
- B) Temyiz davasının yürütülmesinde **gerekçenin denetimi**

Gerekçeli karar hakkına aykırılığın yaptırımı: Hukuka kesin aykırılık

- *Temyiz nedeni*
- **Madde 288** – (1) Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır.
(2) Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır.
- *Hukuka kesin aykırılık hâlleri*
Madde 289 – (1) Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:
- ...g) Hükmün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi.

Temyiz denetiminde gerekçe ve Yargıtay standartları

- A) Temyiz davasının açılmasında gerekçe sorunu (gerekçeli temyiz dilekçesi sunulması zorunluluğu) : Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu gündeminde !
- B) Temyiz davasının yürütülmesinde **gerekçenin denetimi: Hukuka kesin aykırılık hali !**

Gerekçede «içerik»

- **Gerekçe**, hükmün dayanaklarının, akla, bilime, hukuka ve davanın içeriğine uygun olarak açıklanması ise;
- **Gerekçe (asgari) şu temel noktaları içermelidir:**
 - I- Davaya konu olay ve olgular,
 - II- Olgulara ve hukuki nitelendirmeye ilişkin uyumsuzluk,
 - III- Değerlendirme (olguların hukuk kuralları çerçevesinde irdelenmesi),
 - IV- Sonuç ve Hüküm.

Gerekçede «içerik» denetimi

- **Bozma sebepleri:** Yerinde olmayan gerekçe ...
- Yetersiz ve yerinde olmayan gerekçe ...
- Yanılgılı ve yetersiz gerekçe ...
- Eksik inceleme ve yerinde olmayan gerekçe ...
- Yanılgılı değerlendirme ve yerinde olmayan gerekçe ...

vb. sebeplerle ifade edilen **Yargıtay «bozma» ilamlarına sıklıkla rastlanmakta...**

«Delillerin değerlendirilmesinde» gerekçe **denetimi**

- Temel hak ve özgürlüklerin **ihlâli sonucunu doğuracak derecede ve keyfî olmadıkça belirli bir kanıt türünün** (tanık beyanı, bilirkişi raporu veya uzman mütalaası) kabul edilebilir olup olmadığına, değerlendirme şekline veya aslında başvuru suçlu olup olmadığına karar verme ilk derece mahkemelerinin görevindedir (İHAM, Garcia Ruiz/İspanya, B. No: 30544/96, 21/1/1996, § 28; S.N./İsveç, B. No: 34209/96, 2/7/2002, § 44).
- "her ne kadar sanıklar üzerlerine atılı suçlamaları kabul etmemiş iseler de **dosya içerisindeki tüm bilgi ve belgelerden ve ifade tanıklarından sanıkların ele geçirilemeyen silahlarla katılanlara ateş etmek suretiyle öldürmeye teşebbüs suçunu iştirak halinde birlikte işledikleri**" şeklindeki yetersiz gerekçe ile karar verilmesi...» (1. CD. 1/10/2019, 2019/1507, 2019/4021)

«Delillerin değerlendirilmesinde» gerekçe **denetimi**

- **...tanıkların beyanları arasındaki çelişkinin giderilmeye çalışılması,** giderilemediği takdirde hangi anlatımın hangi nedenle üstün tutulduğu yöntemince açıklanmadan ve soruşturma evresinde bilgisine başvurulan E. T. 'ın da tanık sıfatıyla duruşmaya çağrılarak dinlenmesi gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve yerinde olmayan gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması (4. CD. 22/5/2019, 2015/1475, 2019/9557)

«Olguların ispatında» gerekçe denetimi

- katılan yönünden “**kendi haline terk edilme**” olgusunun ne şekilde gerçekleştiği açıklanmadan yetersiz ve yerinde olmayan gerekçe ile TCK'nın 97. maddesinde düzenlenen terk suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması ... (4. CD. 9/4/2019, 2015/951, 2019/6397)
- Mağdurların aşamalarda sanığın evlerine silahla girdiğini **ifade** etmeleri, sanığın mağdurların beyanlarını doğrulayan **ikrarı** ve olay yerine gelen jandarmalar tarafından düzenlenen **ihbar tutanağında** sanığın elinde tüfekle görüldüğünün tespit edilmesi karşısında; **sanığın silahla tehdit suçunu işlediği sabit olduğu halde** mahkumiyeti yerine yetersiz ve yerinde olmayan gerekçeyle beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırı, (4. CD. 16/4/2019, 2015/1084, 2019/7055)

«Olguların ispatında» gerekçe denetimi

- Sanığın, olay tarihinde müşteki ile konuşurken yanında silah olmadığını savunması ve silahın bulunamaması karşısında, **tehdit eyleminin silahla işlendiğinin nasıl kabul edildiği ve sanığın hangi tehdit eylemlerini ne şekilde gerçekleştirdiğine olası deliller açıklanmadan TCK'nın 43. maddesi uygulanarak, yetersiz ve yerinde olmayan gerekçeyle hüküm kurulması, Kanuna aykırı, (4. CD. 13/5/2019, 2015/1372, 2019/8735)**

«Çelişkili» gerekçenin denetimi

- ...Mağdur Gürkan'ın, alkollü olarak sanık Serkan'ın işyerine gelerek olay çıkarması nedeniyle tarafların arasında husumet oluştuğunun **kabul edilmesine rağmen**, tahrike konu olayın gerçeği yansıtmadığı ve mağdurların olay yerinde olmadığı gerekçesiyle **çelişkili**, dosya içeriğine uymayan ve yerinde olmayan gerekçeyle haksız tahrik hükümlerinin uygulanmaması (4. CD. 2/5/2019, 2015/2146,2019/7990)

Gerekçenin olgulara dayanması zorunluluğu

- "her ne kadar sanıklar üzerlerine atılı suçlamaları kabul etmemiş iseler de **dosya içerisindeki tüm bilgi ve belgelerden ve ifade tanıklarından** sanıkların ele geçirilemeyen silahlarla katılanlara ateş etmek suretiyle öldürmeye teşebbüs suçunu iştirak halinde birlikte işledikleri" **şeklindeki yetersiz gerekçeyle karar verilmesi**; Bozmayı gerektirmiş olup (1. CD. 1/10/2019, 2019/1507, 2019/4021).
- Maktul ve mağdurlardan sanıklar Sadık, Alaidin ve Fatma'ya yönelen **haksız tahrik oluşturan eylemlerin Yargıtay denetimine elverişli olacak şekilde açıkça gösterilmesi gerektiği** gözetilmeden, "iki aile arasındaki husumet ve eylemler öncesi yaşananlar " **şeklindeki soyut ve yetersiz gerekçe** ile ve ayrıca haksız tahrik uygulamalarında **indirim oranları da gerekçesiz bir şekilde farklı belirlenmesi** (1. CD. 05/03/2019, 2017/2423, 2019/1337)

Gerekçe denetiminin kapsamı

- **Uyarılama yargılaması** sonunda verilen kararlar bakımından da gerekçe yazılması gerektiği,
- Sanık müdafilerinin **mazeret talepleri** hakkında da gerekçeli karar verme zorunluluğu,
- Açıklanması geri bırakılmış **hükmün açıklanmasına karar verilirken**; gerekçeli kararın, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 141. ve 5271 sayılı CMK'nin 34, 230 ve 232. maddelerinde belirtilen nitelikleri taşıması gerektiği,
- **Direnme kararlarında** gerekçe zorunluluğu:
- “...Yukarıda sayılan deliller, daha önceki kararımızdaki gerekçe ve nedenler yapılan yargılama ve tüm dosya kapsamındaki delillerin birlikte değerlendirilmesiyle hüküm fıkrasında kabul edildiği şekilde suçlamaya konu eylemlerin sabit olduğuna dair kesin sonuç ve vicdani kanaate ulaşılmakla aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiş, **gerekçeye dair bazı ayrıntılar nedenleri ile birlikte hüküm fıkrasında gösterildiğinden tekrardan kaçınmak için burada ayrıca belirtilmemiştir.**” ibaresinin kullanıldığı, bozulmakla tamamen ortadan kalkan ve infaz yeteneğini yitiren önceki hükmün gerekçesine atıf yapılmasıyla yetinildiğinin anlaşılması karşısında; Yerel Mahkemenin **direnme kararına konu hükmünün** ... gerekçe gösterilmeden hüküm kurulması isabetsizliğinden diğer yönleri incelenmeksizin bozulmasına (CGK 26/2/2019, 2017/3-230, 2019/129).

«Hukuki nitelendirmeye dair» gerekçe denetimi

- **öldürme kararına katılmayan sanıkların eylem gerçekleştikten sonraki davranışlarının ise öldürme fiiline iştirak olarak kabulünün mümkün olmadığı, (1. CD. 26/6/2019, 2019/1793, 2019/3431)**

Cezanın bireyselleştirilmesinde gerekçe denetimi

- 1) Hakaret suçunun seçenekli ceza içermesi karşısında, **hangi hukuksal gerekçelerle hapis cezasının tercih edildiğinin hükmün gerekçesinde gösterilmemesi,**
- 2) TCK'nın 3/1. ve aynı Kanunun **61. maddesindeki ölçütlere ne surette uyulduğu yönünde yeterli kanuni gerekçe gösterilmeden, sanık hakkındaki temel özgürlüğü bağlayıcı cezanın alt sınırdan, orantısız biçimde uzaklaşmak suretiyle belirlenmesi,**
- 4) Yargılama sürecindeki davranışları olumlu değerlendirilerek hakkında takdiri indirim uygulanan ... sanığın, ... “adli sicil kaydından anlaşılan sabıkalı kişiliği, **bir daha suç işlemeyeceği konusunda mahkememizde olumlu kanaat hasil etmediğinden** sanık hakkında TCK 50, 51 ve şartları oluşmadığından CMK'nın 231. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına” biçimindeki **kanuni ve dosya içeriğiyle uyumlu olmayan gerekçeyle** TCK'nın 50, 51. maddeleri ile CMK'nın 231/5. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi, (18. CD. 25/11/2019, 2019/13, 2019/16496).

Cezanın bireyselleştirilmesinde gerekçe denetimi

- somut olayın özellikleri gözetilip değerlendirilmeden, **TCK'nın 61. maddesindeki ölçütlerin soyut olarak yazılması suretiyle görevi yaptırmamak için direnme suçunda temel hapis cezasının alt sınırdan fazlaca uzaklaşarak tayini,**
- **Sanık hakkında temel ceza alt sınırdan belirlendiği halde hüküm fıkrasında “teşdiden” verildiğinin yazılması,**
- **sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurulup, yeniden suç işleyip işlemeyeceği yönünde bir değerlendirme yapılarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması hususunda bir karar verilmesi gerektiği düşünülmeden “sanığın suç tarihinden önceki sabıkalari nazara alınarak...” şeklindeki kanuni olmayan gerekçeyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verilmesi,**

Mahkeme ara kararlarında gerekçe denetimi

- **20.06.2017 tarihli bozma kararına uyulduktan sonra keşif günü belirlendiği halde, herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin keşif yapılmadan hüküm kurulması, gerektirmiş (1. CD. 20/5/2019, 2019/920, 2019/2849).**

İstinaf mahkemesi kararının gerekçe denetimi

- ... olayda sanıklar hakkında iştirak halinde kasten öldürme, kasten öldürmeye yardım etme, suç delillerini gizleme suçlarından hüküm kurulmasına rağmen, **hangi sanığın hangi eylemi nedeniyle atılı suçtan hüküm kurulduğu delilleriyle birlikte tartışılıp Yargıtay denetimine imkan verecek şekilde açıkça ortaya konulmadan yazılı şekilde yetersiz gerekçeyle karar verildiği** anlaşıldığından, yerel mahkeme kararının gerekçesiz olması nedeniyle **KALDIRILARAK**, ... Bölge Adliye Mahkemesi ... Ceza Dairesi tarafından 5271 sayılı CMK'nin 280/1-d maddesi yollamasıyla 289/1-g maddesi uyarınca **duruşma açılarak hükmün gerekçelendirilmesi suretiyle karar verilmesi gerektiği düşünülmeden** "istinaf başvurusunun esastan reddi" kararının verilmesi, Usule aykırı ... (1. CD. 4/12/2019, 2019/537, 2019/5364).

Yargıtay kararlarında gerekçe öz denetimi «İyi uygulama örneği»

- **Yerel Mahkemece CMK'nın 231/11. maddesi uyarınca açıklanmasına karar verilen, mahkûmiyet hükmünde;**
- Sanığın, hükmün açıklanmasına ve cezanın seçenek tedbire çevrilmesine ilişkin ifadelerine yer verilmiş olup esasa ilişkin savunmalarına ve şikâyetçinin önceki beyanlarına yer verilememesi suretiyle **CMK'nın 230. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine,**
- “Sanığın olay tarihinde müştekiyi basit tıbbi müdahale ile iyileşebilecek şekilde yaraladığı bu şekilde üzerine atılı suçu işlediği kabul edilmiştir.” şeklindeki gerekçeyle yetinilerek hangi anlatımın ne gerekçeyle diğerine üstün tutulduğu açıklanmadan ve deliller tartışılıp değerlendirilmeden, kesinleştiğinde bir başka kararın varlığını gerektirmeden infaza esas alınabilecek nitelikte yeni bir karar verilmemesi suretiyle **CMK'nın 230. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine,**
- Ulaşılan kanaat ile sanığın suç oluşturduğu kabul edilen fiilin kararda belirtilmeyerek aynı madde ve fıkranın **(c) bendine, Muhalefet edildiğinin anlaşılması ... (CGK 10/10/2019, 2016/3-866, 2019/589).**

Yargıtay kararlarında gerekçe öz denetimi

«Geliştirilebilir uygulama örneği: Mahkumiyet-Onama karar formatı»

- Yerel Mahkemece verilen hükümler temyiz edilmekle, başvurunun süresi ve kararın niteliği ile suç tarihine göre dosya görüşüldü:
- Temyiz isteğinin reddi nedenleri bulunmadığından işin esasına geçildi.
- Vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre yapılan incelemede;
- A-Sanığa yükletilen ... sayılı Yasaya muhalefet eylemiyle ulaşılan çözümü haklı kılıcı zorunlu öğelerinin ve bu eylemin sanık tarafından işlendiğinin Kanuna uygun olarak yürütülen duruşma sonucu saptandığı, bütün kanıtlarla aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde ve eksiksiz sergilendiği, özleri değiştirilmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı,
- Eylemin doğru olarak nitelendirildiği ve Kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, Cezanın kanuni bağlamda uygulandığı, Anlaşıldığından **sanık S.G.'ün ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmemiş olmakla**, tebliğnameye uygun olarak, TEMYİZ DAVASININ ESASTAN REDDİYLE **HÜKMÜN ONANMASINA**,

Yargıtay kararlarında gerekçe öz denetimi

«Geliştirilebilir uygulama örneği: KYB-Onama/Bozma karar formatları»

- Adalet Bakanlığının kanun yararına bozma (KYB) isteminde ileri sürülen sebepler yerinde görülmediğinden KYB talebinin **reddine**/ yerinde görülmekle KYB talebinin **kabulüne**...

YAVUZ ÇITAK BAŞVURUSU

(AYM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2014/2421, 21/6/2017)

- Başvuru, ceza davasında verilen kararın sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle **gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.**
- Başvurucu ve arkadaşları ile başka bir grup arasında 30/3/2008 tarihinde çıkan kavgada Ö.K. bıçakla yaralanmıştır.
- 1982 doğumlu olan Ö.K., soruşturma evresindeki beyanında **"...göğsüne kimin vurduğunu bilmediği bir bıçak yarası aldığını"** belirtmiştir.
- İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, **başvurucu ve diğer dört şüpheli hakkında Ö.K.ye karşı nitelikli yaralama suçunu işledikleri iddiasıyla aynı yer 35. Asliye Ceza Mahkemesine (Mahkeme) hitaben iddianame düzenlemiştir.** Aynı iddianamede başka suç ve şüphelilere de yer verilmiştir.

YAVUZ ÇITAK BAŞVURUSU (AYM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2014/2421 , 21/6/2017

- **Mahkeme** 14/2/2012 tarihli ve E.2009/305, K.2012/72 sayılı kararıyla **başvurucu ve atılı suçtan cezalandırılmasına karar vermiştir**. Anılan karar, başvuru ve diğer sanıklar tarafından temyiz edilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:
- **"Neticeten yapılan yargılama, sanık savunmaları, alınan kati raporlar ve tüm dosya kapsamına göre sanıkların sabit olan atılı suçlardan ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar vermek** gerekmiştir. "
- Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 18/11/2013 tarihli ve E.2013/2041, K.2013/40752 sayılı kararı: **"...diğer dört sanığın "atılı suçu kabul etmedikleri, Ö.K.nin kendisini kimin yaraladığını söylemediği nazara alındığında hangi sanığın ne şekilde eyleme iştirak ederek suçu işlediğini[n] delillerle ilişkilendir[ilmediği]" gerekçesiyle anılan hüküm bozulmuştur. Başvurucu hakkındaki mahkumiyet hükmü ise onanmıştır.**
- **Başvurucu;** yargılama sırasında mağdurların beyanlarının ayrıntılı olarak tutanağa geçirilmediğini, **Ö.K.nin kendisini kimin bıçakladığını görmediğini, ne zaman bıçaklandığını bilmediğini beyan etmesine karşın mahkumiyetine karar verildiğini, hangi hareketinin suç oluşturduğunun tespit edilmediğini ve gerekçelendirilmediğini, Yargıtayın da gerekçesiz olarak hükmü onadığını** belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

AYM Perspektifinden Gerekçeli karar hakkı: AY md. 36/1, Sözleşme md. 6/1

- **Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında** herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (**Sözleşme**) **6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dahil olduğu** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (*Abdullah Topçu*, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).
- **Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."** denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (*Abdullah Topçu*, § 76).
- **Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır.** Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (*Sencer Başat ve diğerleri [GK]*, B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§31,34).

AYM Perspektifinden Gerekçeli karar hakkının kapsamı

- Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz.
- Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (*Yasemin Ekşi*, B . N o : 2 0 1 3 / 5 4 8 6 , 4 / 1 2 / 2 0 1 3 , § 5 6) **davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.**
- Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. **Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması halinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir** (*Sencer Başat ve diğerleri*, § 35).

YAVUZ ÇITAK BAŞVURUSU (AYM İkinci Bölüm, Başvuru Numarası: 2014/2421 , 21/6/2017

- Başvurucu, suçu kabul etmediğini çeşitli aşamalarda Mahkemeye bildirmiştir. Olay nedeniyle yaralanan Ö.K. de kendisini kimin yaraladığını söyleyememiştir. **Mahkeme tarafından başvurucunun aleyhinde başka bir delile de yer verilmemiştir. Mahkemece bu konuda -gerekçeli kararın sonuç kısmı haricinde- hiçbir değerlendirme ve temellendirme yapılmamış, atılı suçun başvurucu ne şekilde işlendiğine dair bir açıklamaya yer verilmemiştir (bkz. § 14).**
- **Bu durumda başvurucunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren iddiaları Mahkeme ve Yargıtay tarafından tartışılmamış, karşılanmamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun ne şekilde eyleme iştirak ederek üzerine atılı suçu işlediği gerekçelendirilmemiştir. Diğer taraftan başvurucu ile aynı konumdaki diğer sanıklar hakkındaki hükümlerin Yargıtay tarafından bozulmasına karar verilmiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.**

Gerekçe – adli kültür ilişkisi

- Gerekçeli karar hakkına ilişkin normatif dayanakların yeterliliği,
- İHAM ve AYM'nin ilkesel kararlarının mevcudiyeti ve
- Yargıtay içtihatlarının yol göstericiliğine **rağmen:**
- **Gerçeklik:** Yeterli gerekçeyi taşımayan hükümlerin azımsanamayacak derecede varlığı,
- **Çözüm önerisi:** Adli kültür olgusunda değişim gereği.

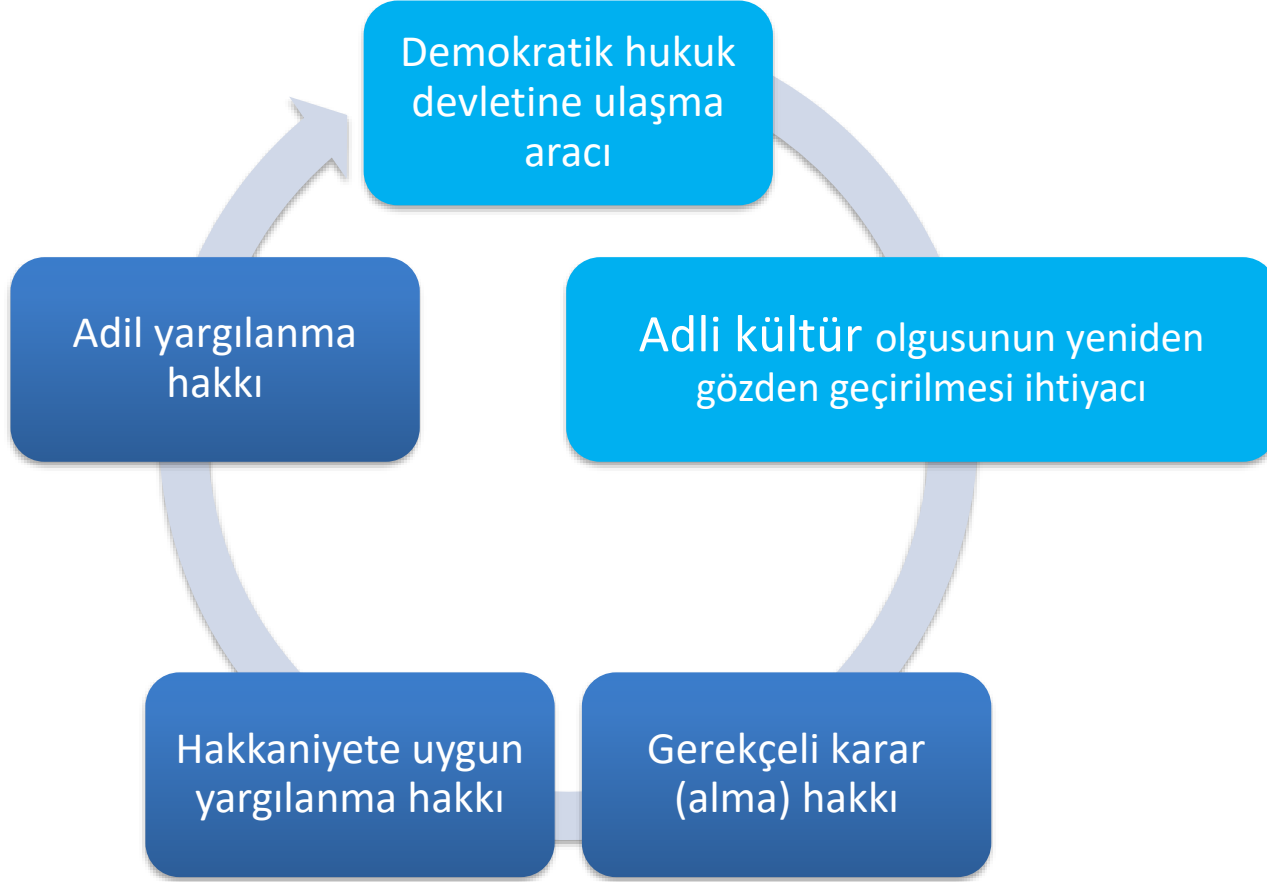
Gerekçe – adli kültür ilişkisi

- “Yalnız bilmek yetmez uygulamak da gerek; yalnız istemek yetmez, yapmak da gerek.” (Goethe)
- Demokratik bir ceza muhakemesi uygulamasına – bu bağlamda gerekçeli karar hakkının yerleşmesine- erişebilmek için **sadece kanun değişikliği yapmak kâfi gelmemekte.**
- ***Kanun değişikliği yapmanın ötesine geçmemiz gerekli.***
- Bu bağlamda, kanunlaştırma faaliyetiyle sağlanacak altyapının “iş yapma biçimimiz, değerler bütünümüz olarak adlandırılabilir olan” ***adli kültür olgusuna dair değişiklikler ile desteklenmesi şart.***
- **Kültür;** “değerler, değer yargıları bütünü” ;
- **Adli kültür** ise bunun hukuk alanındaki yansımasından başka bir şey değildir.

Gerekçe – adli kültür ilişkisi

- Muhakemenin pratiğe nasıl yansıtacağı zihinlerde yazılı; hukukçular iş yapma biçimini kendinden **önceki kıdemli meslektaşlarından adeta devralmakta,**
- Adli kültürün oluşmasında **adalet camiası yanında toplumun da rolünün olup,**
- Motivasyonu oluşturma görevinin temelde hukukçularda bulunduğu,
- Zihinlerimizde, iş yapma biçimimizde, değerler bütününde yani **adli kültürümüzde temel değişiklikler gerçekleştirmemiz gerekliliği,**
- **Bazı Öneriler:** İyi örneklerin görünür kılınması, yayınlanması ve ödüllendirilmesi,
- İyi örneklerin **liyakat sisteminde kriter** olarak benimsenmesi...
- **Gerekçeli kararlara ilişkin iyi uygulama örneklerinin teşvik ve yerleşmesinin sağlanmasını sağlayacak bir sistem ihtiyacı.**
- **AİHM, AYM ve Yargıtay kararlarıyla sistemin gerçekleşmesini sağlayacak adımların hayata geçirilmesinin vazgeçilemez önemi**

Sonuç yerine ...

Teşekkür ederim...
Dr. İhsan Baştürk